

Lausunto

10.5.2024

VN/36586/2023-STM-164

Ulkoministeriö

Lausuntopyynnön asianumero **VN/36586/2023**

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto koskien luonnosta hallituksen esitykseksi eduskunnalle puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan Yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö (jäljempänä *STM*) on vastaanottanut ulkoministeriön lausuntopyynnön koskien luonnosta hallituksen esitykseksi eduskunnalle puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan Yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen (jäljempänä *puolustusyhteistyösopimus*) hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi. Lausunto on pyydetty antamaan 12.5.2024 mennessä.

STM kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Yleiset kommentit hallituksen esitysluonnoksesta

STM on ollut mukana hallituksen esitystä valmistelevassa työryhmässä ja kannattaa työryhmän tekemää työtä.

Hallituksen esitysluonnoksen jaksossa 9 (Sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön) on useissa kohdissa (mm. 4, 18, 19 ja 27 artiklan perustelut) mainittu, että mahdollisia kansallisen lainsäädännön muutostarpeita on syytä arvioida, kun puolustusyhteistyösopimuksen soveltamisesta saadaan kokemusta. STM pitää tärkeänä, että lainsäädäntötyötä ja yhteistyötä ministeriöiden välillä jatketaan sopimusta toimeenpantaessa.

Joitakin hallituksen esitysluonnoksen artiklakohtaisia perusteluja, koskien esimerkiksi lupia, on tarpeen vielä täsmentää hallituksen esityksen jatkovalmistelussa. Näistä ja jäljempänä käsiteltävistä huollettavia koskevista kysymyksistä olisi hyvä käydä keskustelua ministeriöiden välillä jatkovalmistelun aikana.

Hallituksen esitysluonnoksen jaksossa 7 (Esityksen vaikutukset) olisi syytä vielä arvioida, onko puolustusyhteistyösopimuksella tai sen nojalla tehdyillä lakimuutoksilla vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja etuuksiin. Lisäksi viranomaisvaikutuksia koskevaan 7.6 lukuun olisi perusteltua täsmentää, mikä on puolustusvoimien ja kotimaan sektoriviranomaisten välinen toimivallanjako ja roolitus puolustusyhteistyötä koskevissa kysymyksissä.

Huollettavia koskevat oikeudelliset kysymykset

Puolustusyhteistyösopimuksen voimaantulon myötä Suomeen voi tulla ja maassa voi oleskella USA:n joukkojen jäsenten huollettavina heidän läheisiään, kuten puoliso, lapset tai vaikka isovanhemmat. Läheiset katsotaan huollettaviksi, jos he täyttävät puolustusyhteistyösopimuksen 2 artiklan edellytykset. Jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, minkä valtion lainsäädäntöä huollettaviin sovelletaan ja millaisia oikeudellisia kysymyksiä heidän oleskeluunsa

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

liittyy. Olemme seuraavassa tuoneet esiin joitakin lastensuojeluun, sosiaalihuoltoon ja perheoikeudellisiin kysymyksiin liittyviä seikkoja.

Hallituksen esityksessä tulisi lastensuojelun osalta arvioida viranomaisten toimivaltaa suhteessa Haagin vuoden 1996 lastensuojelusopimukseen sekä lastensuojelulain (417/2007) 17 §:n sääntelyyn, jos puolustusyhteistyösopimuksen mukainen huollettava lapsi asuu/oleskelee (*habitual residence*) Suomessa. Lisäksi tulisi huomioida puolustusyhteistyösopimuksen suhde perustuslain 19 §:n 1 momentin sääntelyyn jokaisen oikeudesta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Perustuslain sääntelyn piiriin on katsottu kuuluvan ainakin lastensuojelulain mukainen kiireellinen sijoitus. Lastensuojelulain 38 §:n nojalla kiireellinen sijoitus voi tulla arvioitavaksi, jos lapsi on lastensuojelulain 40 §:ssä mainituista syistä johtuen välittömässä vaarassa. Tällöin lapselle voidaan järjestää kiireellisesti sijaishuoltona hänen tarvitsemansa hoito ja huolto. Toiseksi hallituksen esityksessä olisi hyvä täsmentää, miten USA:n joukkojen jäsenen huollettavana oleva lapselle järjestettäisiin mahdollisesti muut tarvittavat lastensuojelupalvelut.

Hallituksen esityksessä tulisi ottaa kantaa myös laajemmin mahdollisesti tarvittavien sosiaalihuollon palvelujen järjestämiseen huollettaville. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 12 §:n nojalla jokaisella hyvinvointialueella oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muussa kuin kiireellisessä tapauksessa henkilöllä on oikeus saada riittävät sosiaalihuollon palvelut siltä hyvinvointialueelta, jonka alueella henkilöllä on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta, ellei muualla laissa toisin säädetä. Toimeentulotuen myöntämisestä säädetään toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997).

Osana huollettaviin liittyviä kysymyksiä voisi viranomaisten ratkaistavaksi tulla myös vanhemmuuden selvittämistä tai lasten huoltajuutta tai elatusta koskevia kysymyksiä. Vanhemmuuslain (775/2022) 54-57 §:ssä säädetään lainvalinnasta ja Suomen viranomaisten toimivaltuuksista vanhemmuutta koskevissa asioissa. Asiaan liittyy myös laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) ja laki lapsen elatuksesta (704/1975).

Sosiaaliturvaa ja työsuhdetta koskevat kommentit

Puolustusyhteistyösopimus sisältää useita artikloita (esim. 17 ja 24 artiklat), jotka määrittelevät yksityiskohtaisesti Yhdysvaltojen joukkojen, siviilihenkilöstön, huollettavien ja sopimustoimittajien oikeudellista asemaa suhteessa Suomen sosiaaliturva- ja työsuhdetta koskevaan lainsäädäntöön. Siltä osin kuin USA:n joukot, siviilihenkilöstö, huollettavat ja puolustusyhteistyötoiminnassa käytettävät yksityiset sopimustoimittajat ovat kotivaltionsa lähettämiä, henkilöt eivät kuulu Suomen sosiaaliturvan piiriin.

Puolustusyhteistyösopimuksen perusteella voidaan käyttää tarpeen mukaan myös suomalaisia sopimustoimittajia. Sellaisiin työntekijöihin, jotka ovat suomalaisten sopimustoimittajien palveluksessa, sovelletaan normaalisti kansallista työsuhteita koskevaa sääntelyä. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan on kuitenkin mahdollista, että USA:n joukot palkkaavat Suomesta työntekijöitä suoraan, eikä tällöin sopimusmääräysten perusteella Suomessa tehtävään työhön sovellettaisi Suomen lainsäädäntöä. Ns. paikalta palkattujen työntekijöiden määrä arvioidaan kuitenkin vähäiseksi, minkä vuoksi käytännön tilanteissa mahdollisesti ilmenevät epäselvyydet voidaan ratkaista tulkinnalla. Sopimukseen liittyvää käytäntöä tulee kuitenkin seurata sen arvioimiseksi, onko kansallista lainsäädäntöä joiltain osin tarve tulevaisuudessa muuttaa tai tarkentaa.

Teknisluonteiset täsmennysehdotukset

Ehdotamme lisäksi seuraavia teknisluonteisia täsmennyksiä (muutosehdotukset lihavoitu ja alleviivattu):

Laki puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan Yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdystä sopimuksesta, **4 §:**

Suomen lainsäädännön vaatimuksia ammattiluvista, ammattipätevyyksistä, ammatinharjoittajan rekisteröinnistä tai **tätä koskevista** ilmoituksista tai niihin liittyvästä **tarkastuksesta** tai valvonnasta ei puolustusyhteistyösopimuksen 10 artiklan 3 kohdan nojalla sovelleta USA:n joukkojen jäseniin eikä USA:n sopimustoimittajiin niiden suorittaessa palveluita tai toimittaessa ta-
varoita USA:n joukoille ja niiden jäsenten huollettaville, USA:n sopimustoimittajille tai muille Suomen ja Yhdysvaltojen yhdessä määrittelemille muille henkilöille osana puolustusyhteistyösopimuksen mukaisia virallisia tai hankintasopimukseen perustuvia tehtäviään. Poikkeuksen soveltaminen edellyttää, että puolustusyhteistyösopimuksen 10 artiklan 3 kohdassa määrätyt edellytykset täyttyvät.

Hallituksen esitysluonnoksen perustelut:

s. 64: ”Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan määräysten voimaansaattamisen yhteydessä terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin (559/1994) lisättiin 3 b § (133/2024), jonka nojalla Suomi ei vaadi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaista ammatinharjoittamisoikeutta vieraan valtion Nato-joukkojen asevoimien palveluksessa olevalta henkilöltä. Nato SOFAan verrattuna puolustusyhteistyösopimus kuitenkin laajentaa terveydenhuollon palveluja antavia henkilöitä USA:n sopimustoimittajiin ja palveluja vastaanottavia henkilöitä USA:n sopimustoimittajiin sekä siviilihenkilöstöön ja huollettaviin siltä osin kuin niitä koskevat määritelmät ovat Nato SOFAn määritelmiä laajemmat, sekä muihin yhteisesti sovittuihin henkilöihin. Ammattihenkilölain uusi 3 b § ei kata näitä laajennettuja henkilöryhmiä. Puolustusyhteistyösopimus tulee kuitenkin lakina voimaan ja ammattiluvista ehdotetaan lisäksi säädettävän erikseen voimaansaattamislaissa jäljempänä kuvatuin tavoin.”

s. 66: ”Ehdotettu pykälä selkeyttäisi sitä, milloin eri hallinnonalojen ammatilupia koskevaa lainsäädäntöä ei sovellettaisi. Ammattilupien ohella on tarpeen huomioida myös ammatinharjoittajia koskevat ammattipätevyysvaatimukset ja rekisteröinti- ja ilmoitusvaatimukset sekä niihin liittyvä tarkastus ja valvonta...”

s. 91: ”Poikkeaminen EU-lainsäädännöstä sekä kansallisten sektorilakien maahantuonnin vaatimuksista olisi mahdollista, koska puolustusyhteistyösopimus saatetaan voimaan kansallisena lakina. Edellä kuvatun sektorikohtaisen lainsäädännön maahantuonnin edellytykset perustuvat osin EU-lainsäädäntöön, josta poikkeaminen on kuitenkin katsottu mahdolliseksi edellä EU-oikeutta käsittelevässä kappaleessa todetuin perustein (ks. jakso 3)...”

s. 95: ”Artiklan 2 kohdan määräyksellä sovitaan Nato SOFAn pääsäännöstä poiketen USA:n joukkojen jäsenten, niiden huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien mahdollisuudesta luovuttaa tullitta ja verotta maahantuotua omaisuutta toisilleen. Lisäksi kohdassa sovitaan siitä, että 1 kohdassa tarkoitettujen tavaroiden ja muiden verotta ja/tai tullitta hankittujen tavaroiden myyminen tai muutoin luovuttaminen Suomen alueella oleville henkilöille, joilla ei ole oikeutta tuoda maahan tällaisia tavaroita tullitta, edellyttää Suomen toimivaltaisten viranomaisten hyväksyntää. Lisäksi kohdalla sovitaan Nato SOFAa täydentäen mahdollisuudesta lahjoittaa tällaista omaisuutta hyväntekeväisyyteen...”

Jatkovalmistelussa olisi lisäksi syytä kiinnittää erityistä huomiota puolustusyhteistyösopimustekstin kieliversioiden käsitteistöön. Suomenkielisessä sopimustekstissä viitataan 10 artiklan 3 kohdan mukaisten ammattilupien osalta puolustusyhteistyösopimuksen mukaisiin tai hankintasopimukseen perustuviin tehtäviin, kun taas englanninkielisessä kieliversiossa viitataan puolustusyhteistyösopimuksen mukaisiin tai muiden sopimusvelvoitteiden mukaisiin tehtäviin.

Puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan osalta lähtökohta on, että USA:n joukkoihin kuuluvat huolehtivat yksityisesti omistamiensa ja käytössään olevien ajoneuvojen liikennevakuuttamisesta Suomen voimassa olevan lainsäädännön mukaan. HE:ssä esitetyt ajoneuvolain muutokset selkeyttävät ja vahvistavat puolustusyhteistyösopimuksen määräyksiä.

Kansliapäällikön sijaisena, osastopäällikkö Kari Hakari

Johtaja

Tuula Helander

Jakelu Ulkoministeriö

Tiedoksi Sosiaali- ja terveysministeri Kaisa Juuso
 Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen
 Osastopäällikkö Taneli Puumalainen, STM
 Osastopäällikkö Liisa Siika-aho, STM

Osastopäällikkö Anna Cantell-Forsbom, STM
Osastopäällikkö Annakaisa Iivari, STM
Valmiusjohtaja Pekka Tulokas, STM
Johtaja Jaana Rissanen, STM
Johtaja Jaska Siikavirta, STM
Johtaja Elina Palola, STM
Johtaja Kirsi Kaikko, STM
Oikeuspäällikkö Kaija Suvanto, UM
Lainsäädäntösihteeri Kitta Kangas, UM

VN/36586/2023-STM-164

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: